

GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
z Wojskowej Służby Polek
ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
e: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

Pomorze ODR

Dandelski Zdzisław

N: 1271/2105 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — *Dandel ski Zdrój*

J: M-1291/2105 Pom.

Pomorskie ODR

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa —

I/2 – dokumenty (*sensu stricto*) dot. osoby relatora —

I/3 – Inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację

k. 3 s. 1-3

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 – dot. rodzin relatora —

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939–1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – Inne... —

IV. Korespondencja

.....
.....
.....
.....

V. Wyplsy ze źródeł (tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”) *k. 6*

VI. Fotografie

obraz i ikonografii

II. Materiały uzupełniające relacje:
Dandelowski Ładzi Staw

1. Łakmewski J., biogram, [w:] Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, t. I, Wyd. Gdańskie, Gdańsk 1992, kserokop.

k. 1 s. 1

2. art. W. Przybyśzewski, Lehwa i spotęsznik,
„Nowości” nr 176 z 29.07.2004r.

k. 2 s. 2-3

str. 290 Dandelski Zdzisław (1880-1954), lekarz i działacz społeczny, Mr. sığ 18 x 1 w

DANIELEWSKI

Droszkowie

Wlkp. jako syn Maksymiliana, urzędnika gorzelnii i Salomei z Wieczorków. Po ukończeniu szkół w Rogoźnie studiował medycynę w Berlinie, Monachium, Gryfii i Würzburgu, będąc także aktywnym działaczem pol. organizacji studenckich. W 1906 uzyskał doktorat medycyny w Würzburgu. Specjalizację chirurga zdobył w szpitalach Berlina i Poznania. W lipcu 1911 osiadł w Toruniu. Podczas I wojny światowej był lekarzem szpitala wojaskowego w Toruniu, gdzie w 1918 objął także kierownictwo znanej pol. kliniki dr. Leona Szumana. Organizował w Toruniu Pol. Czerwony Krzyż i był pierwszym jego prezesem. W marcu 1919 został prezesem Tow. Gimnastycznego „Sokół”. Wchodził też w skład Pol. Rady Ludowej. W marcu 1920, już w pol. Toruniu, został przewodniczącym Komitetu Mazurskiego zbierającego składki na cele plebiscytowe. W styczniu 1921 wybrano go przewodniczącym rady miejskiej Torunia, którym był do roku 1926. Przez cały okres międzywojenny, pracując na stanowisku dyrektora szpitala miejskiego, a później naczelnego lekarza Kasy Chorych, zabiegał energicznie i ofiarnie o rozbudowę i unowocześnienie toruńskiego szpitalnictwa oraz poprawę stanu sanitarnego m. Społ. działał jako marszałek pom. Sejmiku Krajowego. We wrześniu 1939, po zajęciu Torunia przez Niemców, D. został aresztowany, a następnie wysiedlony do Generalnego Gubernatorstwa. Najpierw przebywał w Rabce, a od 1 VIII 1940 pracował jako lekarz Ubezpieczalni Społecznej w Warszawie. Podczas powstania warszawskiego był lekarzem powstańczym na Żoliborzu. Po upadku powstania przebywał w obozie w Pruszkowie i w szpitalu w Piastowie koło Pruszkowa. W marcu 1945 wrócił do Torunia na stanowisko dyrektora Szpitala Miejskiego. Działał również w Tow. Lekarskim, którego był współzałożycielem i wieloletnim prezesem. Był autorem szeregu pionierskich prac naukowych dotyczących zwłaszcza operacyjnego leczenia gruźlicy. W 1947 udekorowany został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Z małżeństwa swego z Anną Bogusławską miał 2 synów, z których jeden zginął w 1939 podczas obrony Półwyspu Helskiego. Ok. 1950, będąc już całkowicie samotny i chory, przeniósł się do Poznania, gdzie miał siostrę. Pracował tam jeszcze pewien czas w przychodni

chirurgicznej szpitala miejskiego. Zm. w Poznaniu 1 VII 1954.

Konkolewski L., Warszewski S., Dr Zdzisław Dandelski, „Polski Przegląd Chirurgiczny” 1955 nr 12 s. 1169-70; Piskorska H., Z dziejów Polskiego Czerwonego Krzyża na Pomorzu 1918-38, Tor. 1938 s. 20-40; „Gazeta Toruńska” 5 VII 1954, nekrolog - Materiały źródłowe dr. Stefana Myszkę w Toruniu.

Tadeusz Zakrzewski

*Stos. biograf. Pomorza
Wadwiślaniski ego,
Gdańsk 1992, t. I*

Zdzisław Dandelski (1880–1954), dr med.,
współzałożyciel, prezes Polskiego Towarzystwa
Lekarskiego w Toruniu

Lekarz i społecznik

W lipcu minęła 50. rocznica śmierci dra Zdzisława Dandelskiego, znanego w międzywojennym Toruniu lekarza i działacza społecznego. Warto przypomnieć tę postać.

Zdzisław Stanisław Dandelski urodził się 18 listopada 1880 r. w Roszkowie Wielkopolskim. Uczęszczał do gimnazjum w Rogoźnie. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w 1901 r. studiował medycynę na uniwersytetach niemieckich. Po uzyskaniu w 1906 r. doktoratu na uniwersytecie w Würtburgu, specjalizował się w chirurgii u słynnego prof. Maksa Jaffe w Poznaniu od października 1907 do stycznia 1910 r. W 1910 r. przeniósł się do Berlina do prof. M. Sonnenburga.

Po doktorze Szumanie

22 czerwca 1911 r. przybył do Torunia i miasto to od pierwszej chwili poznania stało się mu bliskie i drogie. Tu współpracował ze znanym w Toruniu dr. Leonem Szumanem, a w 1918 r. objął kierownictwo jego kliniki. Wykonywał tu najpoważniejsze zabiegi. Śledził też osiągnięcia światowej chirurgii.

W artykule „100 lat toruńskiej chirurgii” („Polski Przegląd Chirurgiczny”, 1979 r.) Waldemar Jędrzejczyk pisał, że dr Dandelski ogłosił w „Nowinach Lekarskich” z 1913 r. artykuł pt. „Przypadek wysadzania gałki tętniczej na tle tętniaka tętnicy szyjnej wewnętrznej” i jako drugi chirurg w kraju dokonał powiązania tej tętnicy z pełnym powodzeniem. Dopiero w 6 lat po nim podobną operację wykonał Ludwik Rydygier.

Po wybuchu I wojny światowej wcielony do wojska, służył dr Dandelski w armii niemieckiej, jako dowódca szpitala wojskowego w Toruniu.

Z chwilą przejścia Pomorza przez władze polskie został mianowany lekarzem garnizonowym i pierwszym komendantem 8. Wojskowego Szpitala Okręgowego w Toruniu oraz ordynatorem oddziału chirurgicznego tego szpitala.

puje wszystkich zadań, jakie przypadło mu spełniać; będąc typem lekarza-społecznika, nie przebywał wyłącznie za biurkiem dyrektora lub w sali operacyjnej. Jako długoletni przewodniczący Rady Miejskiej Torunia (1920–1926), członek Komisji Szacunkowej Majątku Miejskiego, marszałek Pomorskiego Sejmiku Krajowego, naczelny lekarz i członek Rady Lekarskiej Kasy Chorych, następnie Ubezpieczalni Społecznej, żywo interesował się problemami społeczno-gospodarczymi miasta, podejmując szereg inicjatyw, których celem była m.in. rozbudowa zakładów i urzędzeń komunalnych, likwidacja bezrobocia, poprawa stanu sanitarnego miasta i zdrowotnego jego mieszkańców. Poza tym dr Dandelski działał w wielu organizacjach i towarzystwach.

Nowości⁴ Nr 176

u

z dn. 29.07.2004.

autor tekstu:

Krzysztof

Przybysewski

col. 5, 2

Kazimierz Przybyszewski „Lekarz i społecznik”

(Zdzisław Dandelski (1880-1954), dr med.

współzałożyciel, prezes Polskiego Towarzystwa Lekarskiego w Toruniu)

W nowej rzeczywistości

W styczniu 1920 r. zorganizował Pomorski Wojewódzki Urząd Zdrowia, a 4 maja tego roku otrzymał nominację na naczelnika tego urzędu z równoczesnym pełnieniem funkcji kierownika biura ewakuacyjnego dla przyjęcia uchodźców i przewodniczącego amerykańskiej akcji dożywiania dzieci. 1 listopada 1921 r. dr Dandelski zwolnił się ze stanowiska dyrektora Wojewódzkiego Urzędu Zdrowia w Toruniu.

W 1921 r. został dyrektorem Publicznego Szpitala Miejskiego w Toruniu i ordynatorem oddziału chirurgicznego. Pomimo bardzo złych warunków lokalowych szpitala na Przedzamczu, dyrektor Dandelski w ciągu kilku lat rozbudował go i unowocześnił, „tworząc z niego dobrą szkołę dla licznej rzeszy młodych lekarzy, przybywających z terenu województwa pomorskiego i poznańskiego dla zdobycia praktycznych podstaw wiedzy lekarskiej” – nazywany przez nich potocznie „akademią dra Dandelskiego”.

Przedstawiony wyżej zakres czynności i obowiązków dra Zdzisława Dandelskiego nie wyczer-

Znów w Toruniu

Po agresji na Polskę i zajęciu Torunia przez Niemców dr Dandelski został aresztowany i osadzony w Forcie VII w Toruniu, a następnie wywieziony do Generalnego Gubernatorstwa. Jak pisał dr Tadeusz Zakrzewski, jego biograf, w „Słowniku biograficznym Pomorza Nadwiślańskiego”, początkowo przebywał on w Rabce, a od 1 sierpnia 1940 r. był lekarzem Ubezpieczalni Społecznej w Warszawie. Był także pełnomocnikiem Delegatury Rządu na Kraj na przyszłe odzyskane ziemie Prus Wschodnich. Po wybuchu powstania warszawskiego był lekarzem powstańczym na Żoliborzu, a po jego upadku przebywał w obozie w Pruszkowie i w szpitalu w Piastowie koło Pruszkowa.

W marcu 1945 r. wrócił do Torunia, gdzie został ponownie dyrektorem Szpitala Miejskiego i lekarzem Ubezpieczalni Społecznej. Około 1950 r., będąc już chorym, przeniósł się do siostry do Poznania. Pracował tam jeszcze pewien czas w przychodni chirurgicznej szpitala miejskiego.

Zmarł 1 lipca 1954 r. w Poznaniu i pochowany został na tamtejszym cmentarzu na Janikowie.

W Toruniu Dandelscy mieszkali przy ul. Leona Szumana 2.

KAZIMIERZ PRZYBYSZEWSKI

T. K- 1271/2105 3om.

ODR 3om.

Dandelski Edkista

V. Slarty informacyjne

k. 6

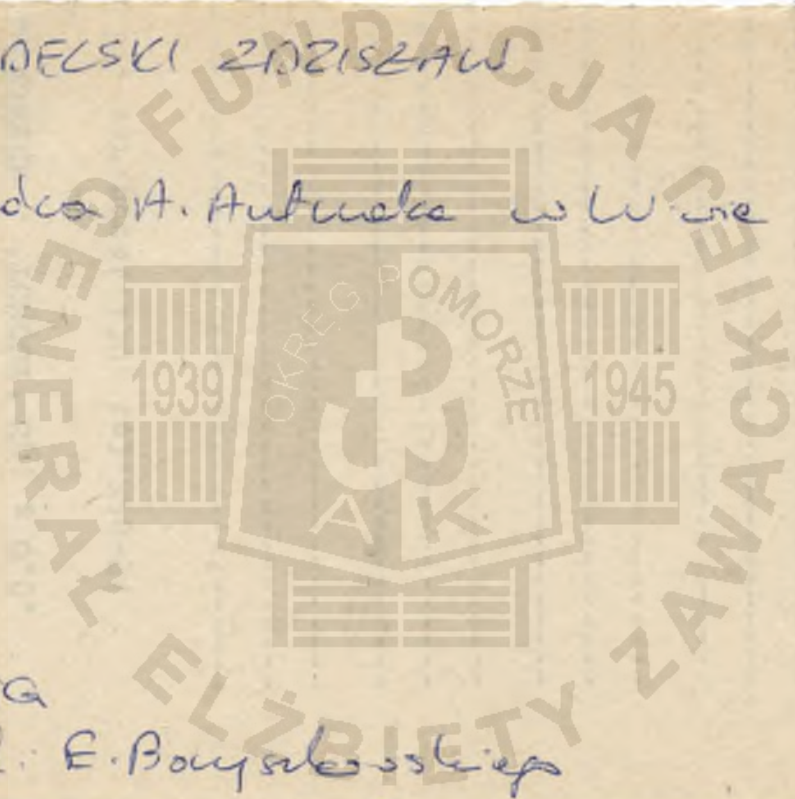
DANIELSKI ZDZISZAW

ODR

1

Proceda A. Antuclka w W. me

GA
Rel. E. Barysiewicz

Tomii ODR²

Dandel'ski
rob. inf. z górski: "Pocieszli ODR"
str. 8 - Edmund Bożykowski wraz autorem
autobiografii i jego bliźniem doradcą
dr. em. Dandel'skim ustalał obsadę
personalem staunowisk państwowych

H. Lip

DANDELSKI ZDZISŁAW

3
ODR

Pracownik Wydz. Administracji ODR na Pom. Należał do zespołu osób, które pod kierunkiem Ignacego Wujka wytypowały obsadę personalną administracji państwowej wyznaczając m.in. prezydentów Torunia, Bydgoszczy, Grudziądza (Włodek), Gdyni, Gdańska (E.Borzyszkowski), Elbląga, Królewca oraz starostów. W zespole tym byli także m.in. Edmund Borzyszkowski oraz Czesław Dawidzki.

Zr.: G.Górski, Pomorska Okręgowa Delegatura Rządu RP na Kraj w latach 1941-1945, [w:] Walka podziemna..., s. 190.

MGr 1994

TORUN
ODR 4

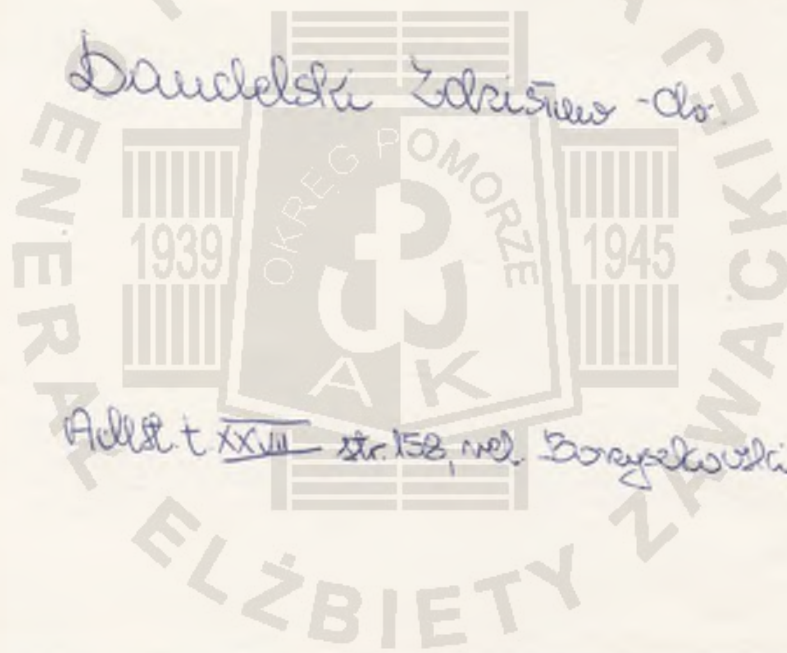
DANDELSKI Z.

XII/95 G. Górski, Wstąpił PPP ... , s. 260 ;
Lenie, Administr. Pol. Pool. ... , s. 231

a/

Świąt Jasnica 5
ODR

Dawidecki Zakrystia - obr.

Adres: t. XXIII - str. 158, mel. Borysowski e.

12.12.95

Dandel ski (Dądal ski)
Zdzisław

ODR 6
Tom.

Szef Wydz. Opieki Społecznej (Polityki
Społecznej i Zdrowia) ODR

zob. Chrusanowski B., Delegatura
Izby R. P. na Kraj na
Pomorzu, Toruń 2008 & 2011,
s. 94, 280

sk. VIII

Dandelski Zdzisław

